

Szwankowska, Hanna

Towarzystwo Miłośników Historii w Warszawie w roku 1967

Przegląd Historyczny 59/3, 550-553

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

głoszono również kilkanaście referatów obrazujących wpływ Rewolucji Październikowej na poszczególne kraje Europy, Ameryki Łacińskiej i świata arabskiego. Referat o wpływie Rewolucji na losy Polski wygłosił J. K o w a ł s k i. Poza obradami plenarnymi wygłoszono kilkanaście referatów w dwóch sekcjach: Rewolucji Październikowej i proletariackiego internacjonalizmu oraz wpływu Rewolucji na międzynarodowy ruch robotniczy.

2 kwietnia 1967 zmarł w wieku lat 82 nestor czeskiej archeologii Jan E i s n e r, b. profesor uniwersytetu w Bratysławie. Zmarły zajmował się głównie badaniami archeologicznymi w Słowacji, m. in. problemami osadnictwa słowackiego, stosunków awarsko-słowackich i węgiersko-słowackich, kultury materialnej itp.

26 czerwca 1967 zginął w wypadku samochodowym w wieku lat 40 historyk amerykański pochodzenia niemieckiego Klaus E p s t e i n. Zmarły zajmował się historią najnowszą Niemiec, szczególnie problemem niemieckich ruchów politycznych w okresie przed II wojną światową; główna praca zmarłego nosi tytuł „The Genesis of German Conservatism” (1966).

19 lipca 1967 zmarł w Pradze w wieku lat 65 Zdenek K r i s t e n, profesor uniwersytetu im. Palackiego w Ołomuńcu, wybitny specjalista w zakresie nauk pomocniczych historii i źródloznawstwa, współwydawca „Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae”.

29 października 1967 zmarł w wieku lat 77 historyk radziecki Aleksiej Andrejewicz N o w o s i e l s k i j. Zmarły zajmował się głównie historią Rosji XVII w.; główną pracą zmarłego jest monografia pt. „Borba Moskowskiego gosudarstwa s Tatarami w pierwoj połowinie XVII wieku” (1946).

7 grudnia 1967 zmarł Georges T e s s i e r, sekretarz dożywotni Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, profesor honorowy Ecole des Chartes, wybitny znawca w zakresie dyplomatyki, głównie francuskiej, i innych nauk pomocniczych historii, autor cenionego podręcznika dyplomatyki.

21 lutego 1968 zmarł w Marburgu nad Lahnem w wieku lat 75 profesor tamtejszego uniwersytetu Erich K e y s e r. Zmarły zajmował się głównie historią Gdańska i jest autorem wielu monografii z dziejów tego miasta.

30 maja 1968 zmarł w Bukareszcie w wieku 68 lat Constantin S. N i c o l ä e s c u - P l o p s o r, członek korespondent Rumuńskiej Akademii Nauk, dyrektor Centrum Historii, Filologii i Etnografii w Craiova, profesor Uniwersytetu w Craiova. Zmarły był autorem licznych i cenionych prac z zakresu archeologii, historii i etnografii. Szczególne zasługi położył w badaniach nad paleolitem na ziemiach dzisiejszej Rumunii (od 1951 r. kierował sekcją paleolitu Instytutu Archeologii Rumuńskiej Akademii Nauk).

Materiały do kroniki dostarczyli: Maria Jaczynowska, Stefan K. Kuczynski, Zygmunt Prószyński, Tadeusz Roslanowski, Jan Trynkowski

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW HISTORII W WARSZAWIE W ROKU 1967

Rok 1967 był w dziejach Towarzystwa rozwinięciem od paru lat przejawiających się zainteresowań i prowadzonych prac. Pracami tymi kierował Zarząd Towarzystwa z prof. Januszem W o ł i ń s k i m, jako Prezesem.

Towarzystwo Miłośników Historii jest nadal najliczniejszym wśród oddziałów Polskiego Towarzystwa Historycznego; liczba członków wynosiła w końcu 1967 roku 656 osób, w tym nowoprzybyłych 28. W ostatnich paru latach wzrost liczby członków waha się od 30 do 50 osób rocznie. Wydaje się jednak, że Towarzystwo przeszło już żywiołowy okres napływu profesjonalistów i miłośników. W najbliższej przyszłości należy zwrócić uwagę na większe zainteresowanie Towarzystwem nauczycieli i absolwentów Wydziału Historii.

Podstawową formą pracy Towarzystwa były zebrania naukowe organizowane przez jego 8 Sekcji: Archiwalną, Historii Mazowsza, Historii Najnowszej, Powszechnej, Warszawy i Wojskowej oraz Krytyczną i Łączności z Nauczycielami. Prace naukowo-badawcze prowadziła Komisja Badań Dawnej Warszawy. Ogólna ilość zebrań, spotkań i konferencji wynosiła 48; tematyka historii najnowszej przeważała w nich zdecydowanie. Zebrania nawiązywały również do aktualnych rocznic historycznych jak 50-lecie Rewolucji Październikowej i 150 rocznicą śmierci Tadeusza Kościuszki.

Nadal, podobnie jak od paru lat, najżywszą działalność prowadziła Sekcja Historii Warszawy, kierowana przez kilkusobowy aktyw z przewodniczącym doc. M. Drozdowskim. Sekcja ta zorganizowała 15 odczytów i zebrań dyskusyjnych własnych, z których 2 połączone były ze zwiedzaniem ciekawszych obiektów warszawskich, ponadto 2 zebrania wspólnie z Sekcją Historii Najnowszej, a jedno jako plenarne — konferencję „Warszawa współczesna w badaniach naukowych”. Konferencja ta skupiła w Jabłonnie naukowców interesujących się problemami historii, socjologii i rozwoju przestrzennego Warszawy XX wieku. Była to druga z kolei konferencja Towarzystwa Miłośników Historii poświęcona współczesnym warsavianom, którą zainaugurowała w roku 1966 Sekcja Historii Warszawy. Sekcja ta od kilku lat jest inicjatorką wielu prac Towarzystwa. Zebrania Sekcji budzą duże zainteresowanie wśród członków, zwłaszcza starszych. Wiele zebrań poświęcono Warszawie II Rzeczypospolitej, co wiąże się z cyklem roku bieżącego i najbliższymi planami. Wśród nich szczególnie dużo uczestników skupiły: wieczór poświęcony pamięci Edwarda Strzeleckiego oraz dyskusja nad książką W. Bartoszewskiego i Z. Lewinówny, „Ten jest z ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939—1945”. Największe, przekraczające możliwości lokalowe, zainteresowanie towarzyszyło dyskusji nad rolą ostatniego króla — Stanisława Augusta, z głosami: prof. prof. Lorentza, Rostworowskiego i Zahorskiego. Dodatkowym atutem była efektowna sceneria wieczoru w Łazienkowskim Pałacu.

Z warszawskimi wycieczkami łączyła się dyskusja nad „Przewodnikiem po Warszawie”, opracowanym przez Komisję Badań Dawnej Warszawy, zorganizowana w pałacu Krasieńskich, a także dyskusja nad książką A. Zahorskiego „Warszawa w powstaniu kościuszkowskim”, połączona ze zwiedzaniem wystawy kościuszkowskiej w Muzeum Wojska Polskiego i spotkanie w mieszkaniu Andrzeja Struga na temat „Warszawa w twórczości Struga”.

W pierwszym półroczu okresu sprawozdawczego z ożywieniem pracowała Sekcja Historii Powszechnej (przewodniczący mgr J. Sobczak), organizując 7 zebrań. Prowadzone są one w 2 cyklach: Polonia zagraniczna i historia ZSRR.

Sekcja Historii Najnowszej (przewodniczący dr J. Molenda) skupiła swe zainteresowania nad tematami z dziejów II Rzeczypospolitej (6 zebrań); ponadto wspólnie z Sekcją Historii Warszawy zorganizowała dyskusję na temat badań nad historią ruchu socjalistycznego w Polsce, która wzbudziła duże zainteresowanie. W związku z tematyką przygotowywanego Powszechnego Zjazdu Historyków w Lublinie, Sekcja planuje nadal utrzymywanie tematyki II Rzeczypospolitej. W związku z rozbudową środowiska historycznego w Warszawie i powstaniem szeregu ośrodków wyspecjalizowanych, zebrania Sekcji Historii Najnowszej Towarzystwa

Miłośników Historii stanowią wspólną szeroką płaszczyznę społeczno-naukową dla pracowników różnych jednostek, ceną zwłaszcza dla licznych członków o dużych zainteresowaniach i zaangażowaniu osobistym. Towarzystwu i Sekcji zależy na podnoszeniu poziomu tych swobodnych dyskusji.

W działalności innych Sekcji zaobserwować można pewne zahamowanie, wyrażające się spadkiem ilości zebrań.

Zebrań Sekcji Krytycznej (przewodniczący doc. K. Groniowski) są uzależnione od ukazywania się na rynku księgarskim ciekawych prac naukowych adresowanych nie tylko do wąskiego grona specjalistów, ale i do szerokiego grona czytelników: i tych fachowych i spoza środowiska zawodowego. Omawiano m. in. książki B. Zientary, A. Mączaka, I. Ihnatowicza, Z. Landaua, „Historia gospodarcza Polski” i J. Borejszy „Emigracja polska w powstaniu styczniowym”.

Sekcja Historii Wojskowej (przewodniczący ppłk dr L. Ratajczyk) zorganizowała 4 zebrań o różnorodnej tematyce, głównie wiążącej się z II wojną światową.

Sekcja Archiwalna (przewodnicząca dr I. Sułkowska-Kuraś) przeżyła częściowo zeszloroczne trudności skompletowania uczestników przez połączenie swoich zebrań z zebraniem archiwistów na ich terenie pracy. Zorganizowano 4 zebrań (m. in. z referatem mgr T. Zielińskiej „Problem archiwów prywatnych w niemieckiej literaturze archiwalnej”).

Wiele trudu kosztowało dr J. Ławnika zorganizowanie Sekcji Łączności z Nauczycielami. Sekcja ma ambitne plany zajęcia się sprawą nauczania historii w szkołach różnych typów przez podjęcie dyskusji nad projektem programu nauczania, zapoznania nauczycieli z podobnymi zagadnieniami w innych krajach (Czechosłowacji, Francji itp.). Zorganizowano 3 spotkania dyskusyjne z nauczycielami.

Sekcja Historii Mazowsza (przewodniczący prof. A. Wolff i mgr H. Rutkowski) nie wydobyła się z trudności organizowania zebrań; niewielka grupa historyków zajmuje się problematyką mazowiecką, trudno więc o prelegentów. Zorganizowano 2 zebrań.

Frekwencja na zebraniach była jak zawsze bardzo różna — najwyższa 160, najniższa — kilkanaście, czy nawet kilka osób. Niektóre Sekcje: Historii Najnowszej, a zwłaszcza Historii Wojskowej mają dość stały komplet uczestników zebrań i dyskutantów. Na trudności w zapewnieniu frekwencji zwracają uwagę i inne towarzystwa i instytucje prowadzące akcję dyskusyjną i odczytową. Wiąże się to z rosnącym obciążeniem czasu pracowników naukowych i także z nasileniem mechanicznych środków przekazu. Towarzystwo nie notuje jeszcze zbyt dużych trudności, choć zjawisko to staje się dość powszechne. Zarząd Towarzystwa w zrozumieniu jego doniosłości prowadził rozmowy i korespondencję z redakcją historyczną programu TV, wysuwając postulat szerszego i bardziej żywego uwzględnienia problematyki historycznej w audycjach telewizyjnych. Pewną formą jego realizacji jest nowa audycja pn. „Dialogi historyczne”, w której biorą udział m. in. aktywni członkowie naszego Towarzystwa.

Komisja Badań Dawnej Warszawy pozostawała nadal w ścisłym kontakcie z Towarzystwem, pracując jako placówka naukowa w oparciu o wyodrębniony budżet, pochodzący z dotacji Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy; zatrudniała 7 pracowników naukowych na pełnych i połowkowych etatach. Komisja rozwijała nadal badania nad rozwojem przestrzennym Warszawy i jej kulturą materialną. Kontynuowano długoplanowe tematy, w różnym stopniu zaawansowane: 1) kamienica warszawska pierwszej połowy XIX w. — kwerenda w aktach hipotecznych, rekonstrukcje rysunkowe 2 wybranych obiektów; 2) ewolucja budownictwa mieszkaniowego w Warszawie Oświecenia — bogata kweren-

da ikonograficzna, zestawienia statystyczne, kartoteka; 3) zespół zabytkowy Augustianów przy ul. Piwnej — bogata kwerenda w archiwach krakowskich oraz kościelnych Lubelszczyzny, studia porównawcze nad twórczością architekta z pierwszej połowy XVIII w. K. Eaya, rekonstrukcje rysunkowe rozbudowy kościoła i klasztoru w w. XIV, XVI, XVII i połowie XVIII w., oraz rekonstrukcje kamienicy K. Baya przy ul. Miodowej; 4) dzieje Pragi warszawskiej — kwerenda archiwalna i ikonograficzna; 5) prace Komisji Brukowej — kończenie kwerendy źródłowej. Ponadto poza planem opracowano 4 tematy: 1) zniszczenia Pragi w końcu XVIII i na początku XIX w.; 2) Komora Wodna na Pradze; 3) dom własny rzeźbiarza warszawskiego z lat Królestwa Kongresowego — J. Mantzla przy ul. Chłodnej 19; 4) z badań nad rzeźbą warszawską ca 1720 r. Zostały one złożone do „Księgi Jubileuszowej prof. St. Herbsta. Dział archeologiczny pracował nad przygotowaniem 1 zeszytu „Źródeł do kultury materialnej Warszawy XIV — XIX w.”, przygotowując wstępne opracowanie graficzne 4 stanowisk oraz kontynuował prace nad zabytkami szklanymi i skórzanymi. Podsumowano wyniki badań terenowych na Pradze, prowadzonych w 1966 r. Złożono również do druku artykuł S. Ciepieli, „Zabytki szklane ze stanowiska przy kościele bernardynów w Warszawie”.

Ukazały się następujące publikacje będące wynikami prac Komisji: J. Rutkowska, „Brama Krakowska w Warszawie”, „Biuletyn Historii Sztuki” 1967, nr 3; H. Szwankowska, „Baszta Mostowa”, „Stolica” 1967, nr 32; S. Ciepiela, „Szkłane wyroby w Polsce w późnym średniowieczu”, „Szkło i Ceramika” 1967, nr 7 oraz J. Rutkowska, R. Zdziarska, „Zbiory Komisji Badań Dawnej Warszawy” w: „Katalogu pomiarów architektonicznych”, Warszawa 1967.

W ramach wydawnictw Towarzystwa Miłośników Historii ukazały się 4 numery „Przeglądu Historycznego” o objętości 71,5 ark. wyd. Druk. pracy B. Sobola, „Sejm i sejmiki ziemskie na Mazowszu książęcym” został ukończony. Towarzystwo nadal starało się o uzyskanie funduszy na kontynuowanie wydawnictwa Biblioteka im. T. Korzona. W dalszym ciągu prowadzono prace programów i przygotowawcze nad uruchomieniem Biblioteki Wiedzy o Warszawie (red. M. Drodowski) w oparciu o porozumienie z Państwowym Instytutem Wydawniczym i Wydziałem Kultury Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy. Zawarto dalsze umowy z autorami; niestety wpływ maszynopisów uległ opóźnieniu. W przygotowaniu autorskim w roku bieżącym znajduje się 5 popularnych monografii.

Towarzystwo nawiązało współpracę z Towarzystwem Przyjaciół Warszawy, która rozpoczęła się wspólnym organizowaniem dorocznych konferencji poświęconych podsumowaniu badań nad stolicą oraz przygotowaniu wyróżnień wartościowych warszawianów.

Hanna Szwankowska